

УДК 330.34:338.2:658

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-4>

Ольга Володимирівна ПОПЕЛО,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту та державної служби
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-4581-5129

Володимир Володимирович МАЛИШ,

аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ORCID ID: 0009-0002-2720-4655

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена вивченню теоретичних аспектів адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки. Досліджено сутність та зміст категорії адаптивність. Визначені складові адаптивності промислового підприємства та орієнтири адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки. Доведено, що адаптивна управлінська діяльність неможлива без організаційних, технологічних та цифрових інновацій, а процес переходу до нового балансу потребує адаптації до перманентних змін зовнішнього середовища. Розкрито зміст поняття адаптивного управління, під яким слід розуміти комплекс послідовних та взаємоузгоджених дій, спрямованих на досягнення та підтримку оптимального стану промислового підприємства в умовах непрогнозованості змін зовнішнього середовища через виокремлення актуальних напрямів діяльності, підвищення рівня гнучкості, інтегрованості тощо. Доведено, що тенденції економічного розвитку вітчизняних промислових підприємств вказують на потребу змін, передусім, систем управління та їх спрямування на інноваційно-інвестиційний розвиток. Визначено, що однією з основних цілей діяльності промислових підприємств є їх спроможність адаптуватися до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища, запроваджуючи адекватні та ефективні способи та підходи

управління щодо тривалого та стабільного розвитку промислових підприємств, тобто досягти гнучкості та інтегрованості функціонування.

Ключові слова: адаптивне управління, інноваційно-інвестиційний розвиток, промислове підприємство, економічна безпека, забезпечення економічної безпеки, цифрові технології.

Oľha POPELO

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Civil Service
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-4581-5129

Volodymyr MALYSH

PhD Student of the Department of Management and Civil Service
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0002-2720-4655

ADAPTIVE MANAGEMENT OF INNOVATIVE AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES AS FACTOR OF ENSURING ECONOMIC SECURITY

The article is devoted to the study of theoretical aspects of adaptive management of innovation and investment development of industrial enterprises in the context of ensuring economic security. The essence and content of the category of adaptability was studied. The components of the adaptability of an industrial enterprise and the guidelines for the adaptive management of innovation and investment development of industrial enterprises in the context of ensuring economic security are determined. It has been proven that adaptive management activity is impossible without organizational, technological and digital innovations, and the process of transition to a new balance requires adaptation to permanent changes in the external environment. According to the results of the study, according to the authors, adaptive management should be understood as a set of consistent and coordinated actions aimed at achieving and maintaining the optimal state of an industrial enterprise in the conditions of unpredictability of changes in the external environment through the identification of relevant areas of activity, increasing the level of flexibility, adaptability, integration, etc. It has been proven that the trends of the economic development

of domestic industrial enterprises indicate the need for changes, first of all, in management systems and their direction towards innovation and investment development. It was determined that one of the main goals of the activity of industrial enterprises is their ability to adapt to the challenges of the internal and external environment, introducing adequate and timely management methods and approaches for the long-term and stable development of industrial enterprises, in other words, to achieve flexibility and adaptability of their functioning.

Keywords: *adaptive management, innovative investment development, industrial enterprise, economic security, ensuring economic security, digital technologies.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних глобалізаційних викликів, які впливають на розвиток промислових підприємств, характерним є нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств, зростання необхідності забезпечення їх економічної безпеки. У підприємств з'являються нові можливості виходу на глобальні ринки. Розвиток інноваційно-інвестиційних процесів підприємств сприяє ефективному функціонуванню та забезпечує економічну безпеку. Трансформаційні процеси в економічній системі та відносинах, які супроводжуються суттєвою та перманентною зміною зовнішнього середовища, стрімким розвитком конкуренції, впровадженням та значним впливом цифрових технологій на всі види діяльності, потребують від менеджменту впровадження новітніх ефективних форм та підходів адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств з метою забезпечення економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різноманітних питань з адаптивного управління, інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, забезпечення економічної безпеки присвятили свої наукові праці такі науковці, як: К. Адресен, Б. Андрушків, О. Ареф'єва, Т. Дем'яненко, О. Дьяченко, В. Зянько, Л. Любохинець, О. Мних, І. Новаківській, Л. Окопний, В. Прохорова, С. Тульчинська, Б. Чорній, В. Ячменьова, З. Османова та ін. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій з вищезазначеної тематики, питання адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки потребують подальшого вивчення та аналізу.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити сутність категорії адаптивність;
- проаналізувати значення адаптивного управління промисловим підприємством у сучасних умовах економічного розвитку;
- з'ясувати напрями адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки та його практичного масштабування наразі суттєво підвищується. Сучасні тенденції розвитку економічних систем свідчать про необхідність створення та подальшого впровадження нових організаційно-управлінських структур та механізмів управління промисловими підприємствами в контексті забезпечення економічної безпеки. Слід зазначити, що на даний час не існує єдиного розуміння категорії «адаптивність», вона проявляється через поступовий розвиток, навчання, організацію тощо. Еволюційні процеси промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки мають тісний зв'язок з оточуючим середовищем та його постійними змінами, які з'являються внаслідок економічних коливань. Оточуюче середовище промислових підприємств, за великим рахунком, є внутрішнім елементом економічної системи. Напрямок, глибинність та напруженість змін складових, які не належать до економічного виду діяльності, слід віднести до функцій операційної діяльності промислового підприємства. Зміни та перетворення настають тоді, коли виникають певні економічні фактори та умови для їх запровадження. Таким чином, адаптація промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки – це закономірний процес еволюції економічної системи. Проблеми та питання адаптації промислових підприємств в умовах необхідності забезпечення економічної безпеки до перманентних змін факторів зовнішнього середовища дістають нових ознак, коли здобутий підприємствами стан стає тимчасовим, несталим внаслідок суттєвого підвищення рівня невизначеності та нестійкості.

Таким чином, адаптивність – це одна з провідних ознак підприємств або тих процесів, які в них протікають, її визначають як комплексний показник чи рису ефективності та результативності функціонування промислового підприємства (рис. 1). Дуже часто категорії адаптивності, гнучкості, стійкості, ефективності вважають синонімами, проте за сучасних умов виникає потреба в розмежуванні їх сутнісних характеристик [1–9]. Так, під адаптивним промисловим підприємством розуміють таке, яке змушене постійно працювати у динамічному, рухливому середовищі та над показниками свого розвитку, тоді як стійке підприємство – це перед усім перманентне підприємство. Адаптивні процеси націлені на пристосування до змін оточуючого середовища з метою забезпечення прибутковості, ефективність же підприємства чітко пов’язана з отриманням прибутку.

Рис. 1. Напрями адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки

Джерело: сформовано авторами на основі [10–15]

Адаптивне управління промисловими підприємствами в контексті забезпечення економічної безпеки потребує активізації інноваційно-інвестиційної діяльності як важливої передумови їх стійкого розвитку, підвищення рівня ефективності та конкурентоспроможності.

За вказаних умов діяльності промислових підприємств, можна стверджувати, що існує певний збалансований стан, що характеризується стійкістю кожної складової, яка спрямована на стабілізацію системи. Зазначене призводить до відтворення досягнутого збалансованого стану, а умови його оптимізації формуються через забезпечення впорядкованості внутрішніх взаємозв'язків та процесів. Таким чином, оптимізація сприяє самоорганізації промислового підприємства.

Висновки та пропозиції. Отже, під адаптивним управлінням слід розуміти комплекс послідовних та взаємоузгоджених дій, спрямованих на досягнення та підтримку оптимального стану промислового підприємства в умовах непрогнозованості змін зовнішнього середовища через виокремлення актуальних напрямів діяльності, підвищення рівня гнучкості, інтегрованості тощо.

Тенденції економічного розвитку вітчизняних промислових підприємств вказують на потребу змін: передусім, систем управління та їх спрямування на інноваційно-інвестиційний розвиток. Однією з основних цілей діяльності промислових підприємств є їх спроможність адаптуватися до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища, запроваджуючи адекватні та своєчасні способи та підходи управління щодо тривалого та стабільного розвитку промислових підприємств, іншими словами, – досягти гнучкості та інтегрованості функціонування. Зважаючи на це, саме ці аспекти слід вважати головною метою адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки.

© **Попело О. В., Малиш В. В., 2023**

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушків Б. М., Малюта Л. Я., Погайдак О. Б. Адаптивна структурно-компонентна модель забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 25, № 2. С. 42–50.

2. Ареф'єва О. В., Прохорова В. В. Управління розвитком економічних систем: теорія, механізми регулювання та управління. Харків : УкрДАЗТ, 2010. 301 с.

3. Дем'яненко Т. І. Інноваційно-інвестиційний розвиток як економічна необхідність формування системи адаптивного управління підприємством. *Економіка и управление*. 2012. № 4. С. 126-132.

4. Дьяченко О. А., Артеменко Л. П. Економічна безпека інноваційно орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 173-180.

5. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. 397 с.

6. Любохинець Л. С. Теоретичний базис формування механізму забезпечення економічної безпеки промислових підприємств на основі використання інструментів гнучкого управління. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Т. 6, № 3. С. 203-208.

7. Мних О. Б., Захарчин Г. М., Гончаров Є. В. Особливості інноваційно-організаційного розвитку регіональної економіки в умовах поглиблення кризи. *Регіональна економіка*. 2011. № 4. С. 132-139.

8. Новаківський І. І. Узгодження інноваційних та адаптивних змін організаційної системи управління підприємства. *Проблеми економіки та управління*. 2010. № 684. С. 140. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2010_684/29.pdf.

9. Окопний Л. С. Адаптивний розвиток підприємств на основі інновацій. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Інноваційний шлях розвитку суспільства: проблеми, досягнення та перспективи». URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_05_30_31_kampodilsk/ekonomichnij_blok_doslidzhen/adaptivnij_rozvitok_pidpriemstv_na_osnovi_innovacij/31-1-0-671.

10. Прохорова В.В., Свідерській П.В. Адаптивний потенціал інноваційного розвитку підприємств в контексті економіки знань. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 318-322.

11. Тульчинська С., Солосіч А. Актуальні проблеми підвищення прибутковості комунальних підприємств як фактору економічної безпеки. *Агросвіт*. 2019. № 22. С. 54-59.

12. Тульчинська С. О., Ткаченко Т. П., Гращенко М. В. Загрози економічної безпеки малого підприємництва. *Інвестиції: пратика та досвід*. 2017. №23. С. 31-33.

13. Тульчинська С. О., Чорній Б. П., Салоїд С. В. Механізм оцінювання залучення інвестиційних ресурсів як засіб забезпечення економічної

безпеки промислових підприємств : монографія. Київ : Вид-во ФОП Кожуковський І. І., 2018. 170 с.

14. Ячменьова В. М., Османова З. О. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність». *Проблеми економіки та управління*. 2010. № 684. С. 346. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2010_684/71.pdf.

15. Andresen K. Design and Use Patterns of Adaptability in Enterprise Systems. Gito, Berlin; 2006. 52 p.

REFERENCES

1. Andrushkiv, B.M., Malyuta, L.Ya., Pogaidak, O.B. (2016). Adaptive structural-component model of ensuring economic security of the enterprise. *Economic analysis*, 25(2), pp. 42-50.

2. Arefieva, O.V., Prokhorova, V.V. (2010). *Management of the development of economic systems: theory, mechanisms of regulation and management*. Kharkiv: UkrDAZT, 301 p.

3. Demyanenko, T.I. (2012). Innovation and investment development as an economic necessity for the formation of a system of adaptive enterprise management. *Economics and management*, 4, pp. 126-132.

4. Dyachenko, O.A., Artemenko, L.P. (2015). Economic security of innovation-oriented enterprises in the conditions of European integration. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*, 12, pp. 173-180.

5. Zyanko, V.V. (2008). *Innovative entrepreneurship: essence, mechanisms and forms of development: monograph*. Vinnytsia: UNIVERSUM-Vinnytsia, 397 p.

6. Lyubokhinets, L.S. (2021). The theoretical basis of the formation of the mechanism for ensuring the economic security of industrial enterprises based on the use of flexible management tools. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 6(3), pp. 203-208.

7. Mnykh, O.B., Zakharchyn, G.M., Goncharov, E.V. (2011) Peculiarities of innovative and organizational development of the regional economy in the conditions of deepening crisis. *Regional economy*, 4, pp. 132-139.

8. Novakivskiy, I.I. (2010). Coordination of innovative and adaptive changes in the organizational management system of the enterprise. *Problems of economics and management*, 684, 140, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2010_684/29.pdf.

9. Okopyn, L.S. (2013). Adaptive development of enterprises based on innovations. International scientific and practical *Internet conference*

«*Innovative way of development of society: problems, achievements and prospects*», available at: http://sophus.at.ua/publ/2013_05_30_31_kampodilsk/ekonomichniy_blok_doslidzhen/adaptivnij_rozvitok_pidpriemstv_na_osnovi_innovacij/31-1-0-671.

10. Prokhorova, V.V., Sviderska, P.V. (2011). Adaptive potential of innovative development of enterprises in the context of the knowledge economy. *Herald of the economy of transport and industry*, 36, pp. 318-322.

11. Tulchynska, S., Solosich, A. (2019). Actual problems of increasing the profitability of utility enterprises as a factor of economic security. *Agroworld*, 22, pp. 54-59.

12. Tulchynska, S.O., Tkachenko, T.P., Grashchenko, M. V. (2017). Threats to the economic security of small business. *Investments: practice and experience*, 23, pp. 31-33.

13. Tulchynska, S.O., Chornii, B.P., Saloid, S.V. (2018). *The mechanism of evaluation of attracting investment resources as a means of ensuring the economic security of industrial enterprises: monograph*. Kyiv: I. I. Kozhukovsky Publishing House, 170 p.

14. Yachmenyova, V.M., Osmanova, Z.O. (2010). The essence of the concepts «adaptation» and «adaptability». *Problems of economics and management*, 684, 346, available at: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2010_684/71.pdf.

15. Andresen, K. (2006). Design and Use Patterns of Adaptability in Enterprise Systems. Gito, Berlin.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 09.03.2023